رویش روان شناسی، سال ۸، شماره۵، شماره پیاپی ۳۸، مرداد ۱۳۹۸
Rooyesh-e-Ravanshenasi, 8(5), 2019

نقش سبک‌های دلبستگی و خودکارآمدی در پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان مدارس متوسطه

The Role of Attachment Styles and Self-efficacy in Predicting Bullying and Victimization of Students in Secondary Schools

دکتر افضل اکبری بلوطبنگان (نویسنده مسئول)
دکتری تخصصی روانشناسی تربیتی دانشگاه سمنان.
دکتر فریبز نیکدل
استادیار، گروه روانشناسی دانشگاه یاسوج.
دکتر قوام ملتفت
استادیار، گروه روانشناسی دانشگاه یاسوج
فاطمه عبدپور
کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه پیام‌نور یاسوج
سپیده کوهی‌سوق
کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه یاسوج

Dr. Afzal Akbari Balootbangan *
PhD of Educational Psychology Semnan University
Dr. Fraiborz Nikdel
Assistant professor of Psychology in Yasouj University
Dr. Ghavam Moltafet
Assistant professor of Psychology in Yasouj University
Fatemeh Abdpoor
MA of educational psychology in Yasouj University
Sepideh Kohisuq
MA of educational psychology in Yasouj University

چکیده

قلدری و قربانی شدن از جمله آسیب‌های اجتماعی هستند که مدارس امروزی با آن‌ها مواجه هستند و پژوهش در این حیطه حائز اهمیت است. بنابراین هدف از پژوهش حاضر نقش سبک‌های دلبستگی و خودکارآمدی در پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان مدارس متوسطه بود. پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مطالعات همبستگی می‌باشد. به این منظور تعداد ۳۳۰ دانش‌آموز (۱۳۴ پسر و ۱۹۶ دختر) از مدارس متوسطه شهر دهدشت به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و پرسشنامه‌های قلدری ایلی‌نویز، خودکارآمدی عمومی شوارزر و جروسالم و سبک‌های دلبستگی هازن و شاور را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیری به کمک نرم‌افزار $SPSS_{V19}$ استفاده شد. نتایج همبستگی پیرسون نشان داد بین خودکارآمدی و دلبستگی ایمن با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. اما دلبستگی ناایمن اجتنابی و ناایمن دوسوگرا با قلدری و قربانی شدن رابطه مثبت و معنی‌داری داشتند. همچنین ۱۹ درصد از واریانس قلدری توسط متغیرهای خودکارآمدی، دلبستگی ایمن و دلبستگی ناایمن دوسوگرا تبیین شد و ۱۶ درصد از واریانس قربانی شدن به وسیله خودکارآمدی و دلبستگی ایمن تبیین شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است که متغیرهای خودکارآمدی، دلبستگی ایمن و ناایمن دوسوگرا نقش معنی‌داری در پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان دارند و برنامه‌ریزی جهت آگاهی معلمان، مدیران و والدین از این متغیرها برای پیشگیری و کاهش قلدری و قربانی شدن در مدارس ضروری می‌باشد.

واژگان کلیدی: سبک‌های دلبستگی، خودکارآمدی، قلدری، قربانی شدن.

Abstract

Bullying and victimization, including social damage that schools face today, and research in this area is important. Therefore the aim of the present study was the role of attachment styles and self-efficacy in predicting bullying and victimization of students in secondary schools. This study is descriptive and has used the correlation method. For this purpose 330 students (134 boys and 196 girls) of Dehdasht secondary schools were selected randomly by cluster sampling method and they filled in the Illinois bullying, general self-efficacy Schwarzer and Jerusalem and attachment styles Hazan and Shaver questionnaires. For data analysis, Pearson's correlation method and multiple regressions were used by using $SPSS_{V19}$ software. The results Pearson's correlation showed between self-efficacy and secures attachment with bullying and victimization is a significant negative relationship. But avoidant and ambivalent insecure attachment with bullying and victimization were positively and significantly. Also 19% of the variance of bullying by self-efficacy, secure attachment and insecure attachment was ambivalent Explanation and 16% of the variance victim was determined by the efficacy and secure attachment. The results of this study have shown that self-efficacy, safety and ambivalent insecure attachment predicts a significant role in bullying and victimization of students are and planning for the awareness of teachers, administrators and parents of this variable to prevent and reduce bullying and victimization in school is necessary.

Keywords: Attachment styles, Self-efficacy, Bullying and Victimization.

نوع مقاله : پژوهشی **دریافت :** آذر ۹۶ **پذیرش:** دی ۹۶ **ویرایش نهایی** : مهر ۹۸

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

مقدمه

نوجوانان و جوانان در حال تحصیل در هر جامعه‌ای به دلیل تجربه ناکافی و عدم آگاهی از جمله مهمترین قشرهایی هستند که در معرض آسیب‌های اجتماعی فراگیر قرار دارند (آنتونی، دی‌پرنا و آماتو[1] ۲۰۱۴). به این معنا که یکی از مهمترین واقعیت‌هایی که جامعه مدرن درگیر آن است مسائل و آسیب‌های اجتماعی است که نوجوانان با آن مواجه هستند (حسینی پاکدهی و رضوانی، ۱۳۹۱). دو مورد از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی که می‌تواند سلامت نوجوانان را بر هم بزند قلدری و قربانی شدن[2] در مدارس می‌باشد (اکبری بلوطبنگان و طالع‌پسند«الف»، ۱۳۹۴). قلدری شکلی از پرخاشگری است (هازل و زیفمان، ۱۹۹۹) که طی دوره زمانی مشخصی تکرار می‌شود و هدف آن آسیب رساندن به دیگری است. افراد قلدر یک یا چند نفر را که از خودشان ضعیف‌تر هستند و توانایی دفاع از خود را ندارند، مکرراً مورد آزار جسمی یا روانی قرار می‌دهند (نوردل، پل، استانتن، والدن و بران[3] ۲۰۰۸). همچنین اولویس و لیمبر[4] (۲۰۱۰) معتقدند که قلدری صرفاً به قصد ایجاد ناراحتی و آزار فرد قربانی صورت می‌گیرد. افزون بر آن قلدری اعمال پرخاشگری مکرر و آسیب‌زننده است که می‌تواند به روش‌های مستقیم و غیر مستقیم باشد (دال و سوئیرر[5] ۲۰۰۶). پرخاشگری و قلدری فیزیکی یکی از نمونه‌های واضح قلدری در مدارس است، همچنین قلدری‌های کلامی مانند اسم بد گذاشتن روی افراد، با نام بد و القاب نامطلوب صدا زدن و قلدری رابطه‌ای مانند طرد کردن از گروه‌های دوستی و انتشار شایعات و قلدری‌های الکترونیکی از جمله ارسال پیامک یا نشر تصاویر یا مطالب واقعی و غیرواقعی درباره آن‌ها نیز از انواع رایج قلدری در آموزشگاه محسوب می‌شوند (وانگ، لانوتی، لاک و نانسل[6] ۲۰۱۰). به نظر می‌رسد در یک رابطه قلدری سه شرکت‌کننده اصلی شامل قلدر، قربانی و تماشاچی[7] قرار دارد. از سویی رفتارهای قلدری بدون وجود یک قربانی ضعیف و بی‌دفاع مفهومی ندارد و زمانی قلدری رخ می‌دهد که فردی قربانی شده باشد (سوئیر، اسپلاگه، ویلانتکورت و هیمل[8] ۲۰۱۰). قربانیان اغلب ویژگی‌های شخصیتی و ظاهری دارند که آن‌ها را در خطر قربانی شدن قرار می‌دهند (اولویس، ۱۹۹۱). به عقیده اولویس (۲۰۰۳) قربانیان در دو طبقه مجزا قرار دارند: قربانیان منفعل و قربانیان محرک که قربانیان منفعل حدود ۸۰ تا ۸۵ درصد جمعیت قربانی را تشکیل می‌دهند. نتایج پژوهش‌ها نشان داده است که افراد قلدر به احتمال بیشتری در بزهکاری، جرم و جنایت و سوءمصرف مواد نسبت به غیر قلدرها قرار دارند. در حالی که افراد قربانی گروهی هستند که احساس غم و اندوه می‌کنند و مشکلاتی در خواب، افسردگی، اضطراب، غیبت از مدرسه و حتی افکار خودکشی دارند. این درحالی است که گروه سوم که ترکیبی از این دو نوع هستند دارای ویژگی‌هایی مثل افسردگی و پرخاشگری زیاد، شایستگی علمی پایین، اعتماد به نفس و خودکنترلی بسیار پایین و به طور کلی گروهی هستند که در معرض بالاترین میزان خطر قرار دارند و از سلامت‌روان کمتری برخوردارند (هانیش و گوئرا[9] ۲۰۰۴).

یکی از مهمترین متغیرهایی که به نظر می‌رسد با قلدری و قربانی شدن نوجوانان در ارتباط باشد، سبک‌های دلبستگی[10] است. دلبستگی به معنای پیوند یا رابطه هیجانی با یک فرد دیگر است. جان بالبی[11] نخستین نظریه‌پرداز در زمینه دلبستگی بود. وی دلبستگی را ارتباط روانی پایدار بین دو انسان توصیف کرده است (بالبی، ۱۹۷۹). بر اساس دیدگاه بالبی انسان با یک سیستم روانی- زیستی به نام رفتار دلبستگی متولد می‌شود، این سیستم ارزش انطباقی داشته و فرد را به حفظ نزدیکی و همجواری با افراد مهم زندگی یا تصاویر دلبستگی کسانی که کودک می‌تواند در موقعیت‌های تهدیدآمیز نزدیک آن‌ها بماند تا شانس او برای سازش‌یافتگی افزایش یابد. هدف این سیستم در کودک دستیابی به یک احساس ایمنی و حمایت شدگی واقعی یا ادراک شده از تعامل نزدیک و صمیمی با تصویر دلبستگی است (به نقل از میکولینسر و شاور[12] ۲۰۰۵). همچنن در زمینه شکل‌گیری دلبستگی در کودک، نقش خانواده و چگونگی تأمین نیازهای کودک در دوران کودکی نقش مهمی ایفا می‌کند. در تحقیقات صورت گرفته مشخص شده است که کنترل‌هایی که والدین بر رفتار کودکان انجام

---

1. Anthony, DiPerna, & Amato
2. Bullying and Victimization
3. Nordahl, Poole, Stanton, Walden & Beran
4. Olweus & Limber
5. Doll & Soirer
6. Wang, Iannotti, Luk & Nansel
7. Bystander
8. Swearer, Espelage, Vaillancourt & Hymel
9. Hanish & Guerra
10. Attachment Style
11. Bowlby
12. Mikulincer & Shaver

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

می‌دهند، منجر می‌شود تا کودکان سطوح بالاتری از انطباق فردی، پختگی، هویت و موقعیت‌های درسی و شغلی خود را نشان دهند (شارپ، آرنولت و یوله[۱] ۲۰۰۴). هازن و شاور[۲](۱۹۸۷) بر اساس نظریه دلبستگی بالبی، دلبستگی بزرگسال را پایه‌گذاری کردند. برمن و اسپرلینگ[۳] (۱۹۹۴) دلبستگی بزرگسالان را گرایش پایدار شخص به تلاش ویژه‌ای برای، دست یافتن یا حفظ همجواری و ارتباط با یک شخص خاص می‌دانند که توانایی فراهم آوردن سلامت و امنیت جسمی و روان‌شناختی وی را دارد. همچنین ویس[۴](۱۹۸۲) دلبستگی بزرگسالان را به عنوان ایجاد یک «پیوند» توسط یک بزرگسال با بزرگسال دیگر که در جنبه اساسی و مهم مشابه دلبستگی است که کودکان نسبت به مراقب اصلی خود ایجاد می‌کنند (به نقل از نصرتی، مظاهری و حیدری، ۱۳۸۵). در ارتباط دلبستگی با قلدری و قربانی شدن پژوهش‌هایی صورت گرفته نشان می‌دهد، سبک دلبستگی ایمن با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی دارد، در حالی که دو سبک دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی داشته است (الیوت و کارنل[۵] ۲۰۰۹؛ والدن و بران[۶] ۲۰۱۰؛ کویو[۷] ۲۰۱۲). در پژوهشی که توسط کوکینو[۸](۲۰۱۳) صورت گرفته است نتایج نشان داد سبک دلبستگی ایمن با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی دارد. همچنین سبک دلبستگی اجتنابی با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی داشته است. این در حالی بود که سبک دوسوگرا با قلدری و قربانی شدن رابطه معنی‌داری را نشان نداده است. همچنین ویلیامز[۹](۲۰۱۱) در پژوهش خود به ارتباط سبک‌های دلبستگی با رفتارهای قلدری پرداخته که نتایج نشان داد بین سبک دلبستگی ایمن با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی وجود دارد اما دو سبک دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا با قلدری و قربانی شدن رابطه مثبتی را داشته است.

از سوی دیگر یکی از مهمترین متغیرهایی که با قلدری و قربانی شدن در ارتباط است، خودکارآمدی[۱۰]است. خودکارآمدی و عوامل موثر بر آن، سال‌هاست که در کانون توجه روانشناسان تربیتی و دیگر کارشناسان آموزش و پرورش جای دارد. از دیدگاه روانشناسی هر چه احساس فرد از ارتباط با یک زمینه اجتماعی مثبت مانند، مدرسه بیشتر باشد، احتمال بروز رفتارهای اجتماعی مناسب از سوی او افزایش می‌یابد؛ چرا که دانش‌آموزان در مدرسه مهارت‌ها و دانش خود را به بوته آزمایش می‌گذارند، ارزیابی می‌کنند و با افراد دیگر مقایسه می‌کنند (بندورا، ۲۰۰۷). وقتی آن‌ها بر مهارت‌های شناختی مسلط می‌شوند، احساس کارآمدی شناختی‌شان افزایش می‌یابد و این در نظام مدرسه که شامل ابزارهای آموزشی، عملکرد معلمان و همکلاسی‌ها، بافت اجتماعی مدرسه و ساختار کلاس می‌باشد، بنا می‌شود. بنابراین نظام مدرسه و بافت تعاملی بین اعضای مدرسه باید به شکلی باشد که احساس باورهای خودکارآمدی دانش‌آموزان نیرومند گردد (شانک،[۱۱] ۲۰۰۳). نتایج پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد خودکارآمدی یکی از مهمترین متغیرهایی است که با قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان ارتباط منفی دارد. کوکینوس و کیپریتسی[۱۲](۲۰۱۱) در پژوهشی که به ارتباط بین خودکارآمدی و قلدری و قربانی شدن پرداختند، نشان دادند که خودکارآمدی با قلدری و قربانی شدن رابطه منفی داشته و پیش‌بینی کننده منفی و معنی‌دار آن‌ها بوده است. همچنین به اعتقاد اندرو، ولاچو و دیداسکالو[۱۳](۲۰۰۵) خودکارآمدی و نگرش‌ها و تعاملات همسالان با رفتارهای قلدری و قربانی شده در ارتباط هستند. به این معنی که خودکارآمدی مرتبط با پرخاشگری با قلدری و قربانی شدن همراه است. در حالی که خودکارآمدی مرتبط با جرأت‌مندی برای موقعیت‌های قلدری و قربانی شدن با نمره‌های پایین در قربانی شدن فیزیکی برای دختران و پسران همراه بود. آن‌ها همچنین نشان دادند که رفتارهای قلدری با خودکارآمدی مرتبط با پرخاشگری و رفتارهای قربانی با خودکارآمدی مرتبط با جرأت‌مندی همپوشانی دارند. علاوه بر آن نتایج سایر پژوهش‌ها به ارتباط خودکارآمدی با قلدری و قربانی شدن اشاره داشته است (اندرو، ۲۰۰۴؛ فیتزپاتریک و بوزی،[۱۴] ۲۰۱۴؛ راسکوسکاس، روبیانو، اوفن و وایلند،[۱۵] ۲۰۱۵). با توجه به آنچه در فوق مطرح شد، پژوهشگران خارجی به صورت گسترده به بررسی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان در مدارس پرداخته و در این زمینه مطالعات وسیعی را انجام داده و سعی در پیشگیری و مداخله این معضل

---

1. Sharpe, Arnoult & Youle
2. Hazan & Shaver
3. Bremen & Sperling
4. Weiss
5. Eliot & Cornell
6. Walden & Beran
7. Kõiv
8. Kokkinos
9. Williams
10. Self-efficacy
11. Schunk
12. Kokkinos & Kipritsi
13. Andreou, Vlachou & Didaskalou
14. Fitzpatrick & Bussey
15. Raskauskas, Rubiano, Offen & Wayland

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

نموده‌اند، اما در کشور ما پژوهش‌های کمتری به امر قلدری و قربانی شدن پرداختند. لذا هدف از پژوهش حاضر نقش سبک‌های دلبستگی و خودکارآمدی در پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان مدارس متوسطه می‌باشد.

روش

طرح پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مطالعات همبستگی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه مدارس دولتی شهرستان دهدشت در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تعداد ۳۳۰ دانش‌آموز (۱۳۴ پسر و ۱۹۶ دختر) بر حسب جدول تعیین حجم نمونه کرجسی- مورگان انتخاب شدند. نحوه نمونه‌گیری به این صورت بوده که ابتدا شهرستان به دو ناحیه تقسیم شده و از هر ناحیه ۲ مدرسه دخترانه و ۲ مدرسه پسرانه به صورت تصادفی انتخاب و به اندازه نمونه مورد نظر نمونه‌برداری شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی شامل همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره به روش استاندارد به کمک نرم‌افزار $SPSS_{V19}$ استفاده شد. میانگین و انحراف معیار سنی دانش‌آموزان گروه نمونه ۰/۷۹±۱۳/۹۵ بود.

ابزارهای گردآوری اطلاعات

۱- مقیاس قلدری ایلی‌نویز (IBS[1]) توسط اسپلاگه و هولت[2](۲۰۰۱) ساخته شد. این مقیاس دارای ۱۸ سؤال بوده که سه عامل قلدری، قربانی و نزاع را اندازه‌گیری می‌کند. این پرسشنامه بر روی یک طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از (هرگز=۰ تا هفت بار یا بیشتر=۴) قرار دارد. نمرات هر بعد و نمره کل از جمع زدن آیتم‌های مربوطه بدست می‌آید. نمره بالا در هر زیر مقیاس بیانگر بروز بیشتر همان‌گونه رفتار در آزمودنی است. اسپلاگه و هولت (۲۰۰۱) برای تعیین اعتبار پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده کردند که برای کل مقیاس ضریب آلفا ۰/۸۳ و برای هر کدام از خرده مقیاس‌ها شامل قلدری ۰/۸۷، نزاع ۰/۸۳ و قربانی ۰/۸۸ بدست آمد. این مقیاس در ایران توسط اکبری بلوطبنگان و طالع‌پسند«ب» (۱۳۹۴) رواسازی شده و ضریب اعتبار پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۷ و هر کدام از خرده مقیاس‌ها شامل، قلدری ۰/۷۷، قربانی ۰/۷۱ و نزاع ۰/۷۶ بدست آمد.

۲- پرسشنامه خودکارآمدی عمومی: این مقیاس توسط شوارزر و جروسالم[3]به منظور ارزیابی خودکارآمدی عمومی و اجتماعی ساخته شد و دارای ۱۰ آیتم می‌باشد. شیوه نمره‌گذاری مقیاس خودکارآمدی عمومی به شکل یک طیف لیکرت چهارگزینه‌ای: کاملاً غلط (۱)، غلط (۲)، درست (۳) و کاملاً درست (۴) می‌باشد. ضرایب همسانی درونی ویرایش‌های مقیاس خودکارآمدی عمومی برای دانشجویان، در آلمان ۰/۸۴، کاستاریکا و اسپانیا ۰/۸۱ و در چین ۰/۹۱ به دست آمد (کارول[4]و همکاران، ۲۰۰۹). در پژوهش اکبری بلوطبنگان (۱۳۹۳) ضریب اعتبار این ابزار ۰/۷۳ بدست آمد.

۳- پرسشنامه سبک‌های دلبستگی (AAI[5]): جهت تعیین سبک دلبستگی از آزمون دلبستگی بزرگسالان هازن و شاور (۱۹۸۷) استفاده شد. این پرسشنامه یک مقیاس خود گزارش‌دهی است که دارای ۱۵ گویه بوده و سه نوع سبک‌های دلبستگی ایمن، اجتنابی و دوسوگرا را اندازه‌گیری می‌کند. نمره‌گذاری پرسشنامه بر روی یک طیف لیکرت از هرگز (۰) تا تقریباً همیشه (۴) قرار دارد. نمره‌های هر خرده مقیاس با جمع و میانگین گرفتن از ۵ گویه مربوط به خود بدست می‌آیند. هازن و شاور (۱۹۸۷) ضریب پایایی این پرسشنامه را با استفاده از روش بازآزمایی ۰/۸۱ و با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آوردند. رحیمیان بوگر، نوری، عریضی، مولوی و فروغی مبارکه (۱۳۸۶) ضرایب اعتبار پرسشنامه را برای کل آزمون، سبک دوسوگرا، سبک اجتنابی و سبک ایمن با استفاده از روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۵، ۸۳، ۸۱ و ۰/۷۷ گزارش کردند.

یافته‌ها

به منظور تعیین رابطه ساده سبک‌های دلبستگی و خودکارآمدی با قلدری و قربانی شدن از آزمون همبستگی پیرسون و برای تعیین رابطه چندمتغیره متغیرهای پیش‌بین با متغیر ملاک و تعیین سهم هر کدام از آن‌ها از رگرسیون چندمتغیره به روش استاندارد استفاده

---

[1]. Illinois Bully Scale
[2]. Espelage & Holt
[3]. Schwarzer & Jerusalem
[4]. Carroll
[5]. Adult Attachment Inventory

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

شد. قبل از انجام تحلیل‌های مربوطه، وضعیت کلی داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. ابتدا وجود داده‌های خارج از محدوده بررسی و با مراجعه به اصل پرسشنامه‌ها اصلاحات لازم انجام شد. پس از آن داده‌های گزارش نشده مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد هیچ داده گزارش نشده‌ای وجود ندارد. علاوه بر آن مفروضه نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف ارزیابی شد و نتایج نشان داد این مفروضه برقرار است. پس از کلیه مفروضات در جدول ۱ رابطه ساده متغیرها ارائه شده است.

جدول ۱) ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش (n=۳۳۰)

متغیر	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. قلدری	۷/۷۲	۶/۸۷	۱					
۲. قربانی	۳/۴۶	۴/۵۰	۰/۵۵*	۱				
۳. خودکارآمدی	۲۸/۴۶	۶/۲۴	-۰/۲۱*	-۰/۱۳**	۱			
۴. دلبستگی ایمن	۱۹/۲۳	۳/۶۹	-۰/۴۱*	-۰/۳۹*	۰/۳۴*	۱		
۵. دلبستگی ناایمن اجتنابی	۱۷/۵۰	۴/۱۱	۰/۱۵*	۰/۰۶	-۰/۲۴*	-۰/۳۳*	۱	
۶. دلبستگی ناایمن دوسوگرا	۱۷/۵۲	۴/۱۸	۰/۰۳	۰/۱۲**	-۰/۳۱*	-۰/۲۵*	۰/۴۷*	۱

میانگین=M؛ انحراف استاندارد=SD *P≤۰/۰۱ **P≤۰/۰۵

نتایج همبستگی نشان می‌دهد که بین سبک دلبستگی ایمن و خودکارآمدی با قلدری و قربانی شدن ارتباط منفی و معنی‌داری وجود دارد. این در حالی بود که دو سبک دلبستگی ناایمن اجتنابی و دوسوگرا با قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان ارتباط مثبت و معناداری داشتند. افزون بر آن در جدول فوق سایر نتایج مربوط به ماتریس همبستگی ارائه شده است.

علاوه بر روابط ساده بین متغیرها به منظور بررسی رابطه چندمتغیره بین متغیرهای پیش‌بین با قلدری و قربانی شدن از رگرسیون چندمتغیره به روش استاندارد استفاده شد. پیش از اجرای رگرسیون مفروضات این آزمون مورد بررسی قرار گرفت. در ابتدا مفروضه یکسانی واریانس‌ها از طریق نمودار کردن باقیمانده‌های استاندارد شده رگرسیون در مقابل مقادیر پیش‌بینی شده استاندارد رگرسیون بررسی شد. نقاط به صورت تصادفی پراکنده شده بودند که حاکی از یکسانی واریانس‌ها بود. به منظور بررسی استقلال خطاها از آماره دوربین واتسون استفاده شد. نتایج نشان داد مفروضه استقلال برای متغیر قلدری (DW=۱/۸۶) و برای قربانی شدن (DW=۱/۹۵) برقرار است. بعلاوه هم‌خطی چندمتغیره با استفاده از آماره تلرانس و تورم واریانس (VIF) محاسبه شد و نتایج نشان داد هیچ کدام از مقادیر تلرانس کوچکتر از حد مجاز ۰/۱ و هیچ کدام از مقادیر VIF بزرگتر از حد مجاز ۱۰ نبوده است. بنابراین بر اساس دو شاخص مطرح شده وجود همخطی در داده‌ها مشاهده نشد. پس از بررسی مفروضه‌های رگرسیون چندمتغیره و حصول اطمینان از برقراری مفروضه‌ها، به منظور تعیین سهم متغیرهای پیش‌بین در تبیین واریانس متغیر ملاک از رگرسیون چندمتغیره استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲: خلاصه مدل رگرسیون و آماره‌های تحلیل واریانس برای پیش‌بینی قلدری

مدل	منابع	SS	df	MS	F	P	R	مجذور R
۱	رگرسیون	۲۹۰۶/۵۶	۴	۷۲۶/۶۴	۱۸/۷۳	۰/۰۰۰۵	۰/۴۳۳	۰/۱۸۷
	خطا	۱۲۶۰۵/۷۹	۳۲۵	۳۸/۷۹				
	کل	۱۵۵۱۲/۳۵	۳۲۹					

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، نتایج حاصل از مدل رگرسیون معنادار می‌باشد (p=۰/۰۰۰۵). افزون بر آن نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که تقریباً ۱۹ درصد از واریانس قلدری دانش‌آموزان توسط متغیرهای پیش‌بین تبیین شده است. در جدول ۳ ضرایب استاندارد و غیر استاندارد رگرسیون ارائه شده است.

جدول ۳: ضرایب استاندارد و غیر استاندارد مدل نهایی رگرسیون برای پیش‌بینی قلدری

متغیرها	B	خطای B	Beta	t	p	تلرانس	تورم واریانس
ثابت	۲۶/۹۷	۳/۴۶	---	۷/۸۰	۰/۰۰۰۵	---	---
خودکارآمدی	-۰/۱۲	۰/۰۶۰	-۰/۱۱	-۱/۹۹	۰/۰۴۷	۰/۸۲۹	۱/۲۰۶
دلبستگی ایمن	-۰/۷۲	۰/۱۰۳	-۰/۳۹	-۶/۹۷	۰/۰۰۰۵	۰/۸۱۸	۱/۲۲۳

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

دلبستگی ناایمن اجتنابی	۰/۱۰	۰/۰۹۸	۰/۰۶۲	۱/۰۵	۰/۲۹۳	۰/۷۲۸	۱/۳۷۳
دلبستگی ناایمن دوسوگرا	-۰/۲۲	۰/۰۹۶	۰/۱۳	-۲/۲۷	۰/۰۲۴	۰/۷۳۴	۱/۳۶۲

در جدول فوق ضرایب غیر استاندارد b و همچنین ضرایب استاندارد بتا برای پیش‌بینی قلدری ارائه شده است. همانگونه که مشاهده می‌شود از بین متغیرهای پیش‌بین متغیر خودکارآمدی، دلبستگی ایمن و دلبستگی ناایمن دوسوگرا نقش معنی‌داری در پیش‌بینی قلدری دانش‌آموزان داشتند. همچنین، ضریب بتا برای متغیرهای خودکارآمدی (β= -۰/۱۱) و سبک دلبستگی ایمن (β= -۰/۳۹) منفی بود که نشان می‌دهد با افزایش این متغیرها در دانش‌آموزان قلدری آن‌ها کاهش می‌یابد. این در حالی بود که ضریب بتا برای متغیر دلبستگی ناایمن دوسوگرا مثبت بوده (β=۰/۱۳) که نشان می‌دهد با افزایش این متغیر میزان قلدری افزایش پیدا می‌کند. افزون بر آن در این پژوهش به بررسی نقش متغیرهای پیش‌بین در تبیین واریانس قربانی شدن دانش‌آموزان با استفاده از رگرسیون چندمتغیره به روش استاندارد پرداخته شد که نتایج در ادامه آمده است.

جدول ۴: خلاصه مدل رگرسیون و آماره‌های تحلیل واریانس برای پیش‌بینی قربانی شدن

مدل	منابع	SS	df	MS	F	P	R	مجذور R
	رگرسیون	۱۰۶۸/۰۵	۴	۲۶۷/۰۱	۱۵/۵۱	۰/۰۰۰۵	۰/۴۰۰	۰/۱۶۰
۱	خطا	۵۵۹۳/۸۶	۳۲۵	۱۷/۲۱				
	کل	۶۶۶۱/۹۱	۳۲۹					

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، نتایج حاصل از مدل رگرسیون معنادار می‌باشد (p=۰/۰۰۰۵). علاوه بر آن نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که ۱۶ درصد از واریانس قربانی شدن دانش‌آموزان توسط متغیرهای پیش‌بین تبیین شده است. در جدول زیر ضرایب استاندارد و غیر استاندارد رگرسیون ارائه شده است.

جدول ۵: ضرایب استاندارد و غیر استاندارد مدل نهایی رگرسیون برای پیش‌بینی قربانی شدن

متغیرها	B	خطایB	Beta	t	p	تلرانس	تورم واریانس
ثابت	۱۳/۸۲	۲/۳۰۲	---	۶/۰۰	۰/۰۰۰۵	---	---
خودکارآمدی	-۰/۱۷	۰/۰۴۰	-۰/۱۴	-۲/۲۳	۰/۰۳۳	۰/۸۲۹	۱/۲۰۶
دلبستگی ایمن	-۰/۵۰	۰/۰۶۹	-۰/۴۱	-۷/۲۵	۰/۰۰۰۵	۰/۸۱۸	۱/۲۲۳
دلبستگی ناایمن اجتنابی	-۰/۱۱	۰/۰۶۵	-۰/۱۰	-۱/۷۳	۰/۰۸۴	۰/۷۲۸	۱/۳۷۳
دلبستگی ناایمن دوسوگرا	۰/۰۷	۰/۰۶۴	۰/۰۶	۱/۰۸	۰/۲۸۱	۰/۷۳۴	۱/۳۶۲

همانگونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود از بین متغیرهای پیش‌بین متغیرهای دلبستگی ایمن و خودکارآمدی نقش معنی‌داری در پیش‌بینی قربانی شدن دانش‌آموزان داشتند. همچنین، ضریب بتا برای متغیر دلبستگی ایمن (β= -۰/۴۱) و خودکارآمدی (β= -۰/۱۴) منفی بوده که نشان می‌دهد با افزایش این متغیرها در دانش‌آموزان میزان قربانی شدن آن‌ها کاهش می‌یابد.

بحث و نتیجه‌گیری

قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان، دو نوع از آسیب‌های اجتماعی هستند که امروزه در مدارس سراسر جهان شایع شده‌اند. بنابراین پژوهش در این حوزه و بررسی پیش‌بینی‌کننده‌های آن ضروری می‌باشد. لذا هدف از پژوهش حاضر نقش سبک‌های دلبستگی و خودکارآمدی در پیش‌بینی قلدری و قربانی شدن دانش‌آموزان مدارس متوسطه شهرستان دهدشت بود. تعداد ۳۳۰ دانش‌آموز به عنوان گروه نمونه انتخاب و ابزارهای پژوهش را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره به روش استاندارد استفاده شده است. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که متغیر خودکارآمدی رابطه منفی و معنی‌داری با قلدری و قربانی شدن دارد و پیش‌بینی کننده منفی آن‌ها بوده است. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین (اندرو، ۲۰۰۴؛ فیتزپاتریک و بوزی، ۲۰۱۴؛ راسکوسکاس و همکاران، ۲۰۱۵) همسو بوده است. بر اساس این مطالعات خودکارآمدی پایین با قربانی شدن و مشارکت فعال در امر قلدری مرتبط بوده و خودکارآمدی بالا با کاهش این رفتارهای در ارتباط بوده است. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد با خودکارآمدی

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

بالا مهارت‌های کنترل خشم و ابراز وجود را در خود تقویت نموده و سعی بر مدیریت خشم خود دارند و افرادی که خودکارآمدی پایینی دارند، نمی‌توانند خشم خود را کنترل کنند و در موقعیت‌های مختلف به شیوه‌های متنوعی آن را ابراز می‌کنند. بنابراین این افراد بیشتر به قلدری و قربانی شدن در محیط‌های مختلف رو می‌آورند. یافته دیگر این پژوهش مربوط به ارتباط معنی‌دار سبک‌های دلبستگی با قلدری و قربانی شدن بود. سبک دلبستگی ایمن با قلدری و قربانی شدن ارتباط منفی و معنی‌داری داشته است. همچنین سبک دلبستگی ناایمن اجتنابی با قلدری رابطه مثبت و معنی‌داری داشته است در حالی که با قربانی شدن ارتباطی نداشته است. همچنین دلبستگی ناایمن دوسوگرا با قلدری ارتباطی نداشته است در حالی که با قربانی شدن رابطه مثبتی را نشان داده است. افزون بر آن نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان داد دو سبک دلبستگی ایمن و ناایمن دوسوگرا پیش‌بینی کننده (به ترتیب منفی و مثبت) قلدری شدن دانش‌آموزان بودند. در حالی که از بین سبک‌های دلبستگی تنها دلبستگی ایمن پیش‌بینی کننده منفی قربانی شدن دانش‌آموزان بود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو بود (الیوت و کارنل، ۲۰۰۹؛ والدن و بران، ۲۰۱۰؛ کویو، ۲۰۱۲؛ کوکینو، ۲۰۱۳). در تبیین این یافته پژوهش، شواهد مبین آن است که دلبستگی والدین بر قلدری همسالان در دوران نوجوانی تأثیر دارد. به این معنی که دلبستگی ناایمن با قلدری ارتباط مستقیم دارد (کویو، ۲۰۱۲). والدن و بران (۲۰۱۰) در پژوهش خود نشان دادند والدینی که با نوجوانان خود رابطه عمیق و با کیفیت بالایی داشتند رفتارهای قلدری و قربانی شدن کمتری را گزارش می‌کردند. همچنین الیوت و کرنل (۲۰۰۹) نشان دادند که دلبستگی ناایمن دانش‌آموزان در مدارس با قلدری و افکار خودکشی نوجوانان همراه بود. به عقیده مارینی، دن، بوساکی و یلس کورا (۲۰۰۶) دانش‌آموزان قلدر، قربانی و قلدر/قربانی‌ها، با مادر خود دلبستگی پایین داشته در حالی که دانش‌آموزان دیگری که از این خصوصیات برخوردار نبودند، دلبستگی بالاتری را گزارش کردند. این پژوهش خالی از محدودیت نبوده است. نخستین محدودیت مطالعه حاضر این بوده که، پژوهش از نوع توصیفی است و نمی‌توان بر اساس آن تبیین‌های علت و معلولی ارائه داد. دومین محدودیت این بوده که نتایج حاصل از طریق ابزار (پرسشنامه) بدست آمده است و مشخص نیست که نتایج بدست آمده تا چه حد به رفتارهای واقعی در زندگی روزمره مرتبط است. محدودیت دیگر این مطالعه مربوط به قلمرو مکانی و زمانی مطالعه می‌باشد. این مطالعه بر روی دانش‌آموزان شهرستان دهدشت صورت گرفته، لذا تعمیم‌دهی آن به سایر اقشار یا دانشگاه‌های دیگر با احتیاط صورت گیرد. با توجه به این که این پژوهش بصورت همبستگی اجرا شده است، روابط علی در آن به خوبی مشخص نیست، لذا جهت کسب نتایج دقیق‌تر پیشنهاد می‌شود ارتباط این متغیرها بصورت آزمایشی نیز اجرا شوند و مداخلات روانشناختی در این زمینه صورت گیرد. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که در آینده مطالعاتی را طرح‌ریزی کنند که رابطه سبک‌های دلبستگی، خودکارآمدی، قلدری و قربانی شدن را با متغیرهای مختلف پیوند با والدین، جو و ارتباط با مدرسه، کیفیت زندگی، تشویق معلمان، تشویق والدین، همدلی، حمایت اجتماعی ادراک شده و ... مورد بررسی قرار دهند تا از این طریق دانش منسجمی در خصوص متغیرهای ذکر شده و روابط این سازه‌ها با سایر سازه‌ها که قابلیت بیشتری در برنامه‌ریزی‌های مربوطه دارد، حاصل شود. از سویی با توجه به برجسته بودن نقش این متغیرها به عنوان رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی فراگیر پیشنهاد می‌شود، برنامه‌هایی از قبیل سخنرانی، جلسات آموزش خانواده ویژه افزایش مهارت‌های مربوط به سبک دلبستگی ایمن و خودکارآمدی می‌تواند اثرگذار باشد. در نهایت بدین وسیله پژوهشگران از کلیه شرکت‌کنندگان بخاطر اعتماد و صبر و حوصله برای تکمیل پرسشنامه‌ها تقدیر و تشکر می‌کنند.

منابع

اکبری بلوطبنگان، افضل (۱۳۹۳). رابطه ساده و چندگانه خودکارآمدی، اهداف پیشرفت و انگیزه پیشرفت در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۴(۹)، ۷۹۶-۸۰۵.

اکبری بلوطبنگان، افضل و طالع‌پسند، سیاوش«الف» (۱۳۹۴). نقش قلدری و قربانی شدن در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهر سمنان. *اولین همایش ملی سوادآموزی و ارتقای سلامت*، ۱۴ آبان‌ماه ۱۳۹۴، ۹۷-۲۹۲.

اکبری بلوطبنگان، افضل و طالع‌پسند، سیاوش«ب» (۱۳۹۴). رواسازی مقیاس قلدری ایلی‌نویز در دانش‌آموزان ابتدایی شهر سمنان. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱۷(۴)، ۱۷۸-۱۸۵.

بنی جمالی، شکوه (۱۳۸۶). *بهداشت روانی و عقب ماندگی ذهنی*، تهران نشر نی.

حسینی پاکدهی، علیرضا و رضوانی، سعیده (۱۳۹۱). چگونگی بازنمایی آسیب‌های اجتماعی کودکان و نوجوانان در مستندهای اجتماعی پس از انقلاب اسلامی ایران. *فصلنامه علوم اجتماعی*، شماره ۶۰، ۱۲۲-۷۹.

رحیمیان بوگر، اسحق؛ نوری، ابوالقاسم؛ عریضی، حمیدرضا؛ مولوی، حسین و فروغی مبارکه، عبدالرضا (۱۳۸۶). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی بزرگسالی با رضایت شغلی و استرس شغلی در پرستاران بیمارستان‌های دولتی شهر اصفهان. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۳(۲)، ۱۵۷-۱۴۸.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]

نصرتی، محمدصالح؛ مظاهری، محمدعلی و حیدری، محمود (۱۳۸۵). بررسی تحولی رابطه پایگاه های هویت با میزان دلبستگی ایمن پسران نوجوان (۱۴، ۱۶ و ۱۸ ساله) به والدین و همسالان. *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۲(۵)، ۳۵-۵۴.

Andreou, E. (2004). Bully/victim problems and their association with Machiavellianism and self-efficacy in Greek primary school children. *British Journal of Educational Psychology*, 74(2), 297-309.

Andreou, E., Vlachou, A., & Didaskalou, E. (2005). The Roles of Self-Efficacy, Peer Interactions and Attitudes in Bully-Victim Incidents Implications for Intervention Policy-Practices. *School Psychology International*, 26(5), 545-562.

Bandura, A. (2007). Much ado over a faulty conception of perceived self-efficacy grounded in faulty experimentation. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26(6), 641-658.

Bowlby, J (1979). *The making and breaking of affectionalbonds*. New York .Tavistock.

Carroll, A., Houghton, S., Wood, R., Unsworth, K., Hattie, J., Gordon, L & Bower, J (2009). Self-efficacy and academic achievement in Australian high school students: The mediating effects of academic aspirations and delinquency Original Research Article, *Journal of Adolescent*, 32(4), 797- 817.

Eliot, M., & Cornell, D.G. (2009). Bullying in middle school as a function of insecure attachment and aggressive attitudes. *School Psychology International*, 30(2), 201-214.

Espelage, D.L & Holt, M.K. (2001). Bullying and Victimization during Early Adolescence: Peer Influences and Psychosocial Correlates. *Journal of Emotion Abuse*. 2(2/3), 123-42.

Fitzpatrick, S., & Bussey, K. (2014). The Role of Perceived Friendship Self-efficacy as a Protective Factor against the Negative Effects of Social Victimization. *Social Development*, 23(1), 41-60.

Hanish, L. D., & Guerra, N. (2004). Aggressive victims, passive victims, and bullies: Developmental continuity or developmental change? *Merrill-Palmer Quarterly*, 50(1), 17-38.

Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511-23.

Hazan, C., & Zeifman, D. (1999). *Pair bonds as attachments: Evaluating the evidence.*

Kõiv, K. (2012). Attachment Styles among Bullies, Victims and Uninvolved Adolescents. *Online Submission*, 2(3), 160-165.

Kokkinos, C.M. (2013). Bullying and victimization in early adolescence: Associations with attachment style and perceived parenting. *Journal of school violence*, 12(2), 174-192.

Kokkinos, C.M., & Kipritsi, E. (2012). The relationship between bullying, victimization, trait emotional intelligence, self-efficacy and empathy among preadolescents. *Social psychology of education*, *15*(1), 41-58.

Mikulincer, M., & Shaver, P.R. (2005). Attachment theory and emotions in close relationships: Exploring the attachment-related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships*, 12(2), 149-168.

Nordahl, J., Poole, A., Stanton, L., Walden, L., & Beran, T. (2008). A review of school -Based bullying interventions. *Democracy & Education 18(1)*, 16-20.

Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among schoolchildren: Basic facts and effects of a school based intervention program. *The development and treatment of childhood aggression*, 17, 411-448.

Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational leadership*, 60(6), 12-17.

Olweus, D., & Limber, S.P. (2010). Bullying in school: Evaluation and dissemination of the Olweus Bullying Prevention Program. American Journal of Orthopsychiatry, 80(1), 124-134.

Raskauskas, J., Rubiano, S., Offen, I., & Wayland, A. K. (2015). Do social self-efficacy and self-esteem moderate the relationship between peer victimization and academic performance? *Social Psychology of Education*, 1-18.

Schunk, D.H. (2003). Self-efficacy for reading and writing: Influence of modeling, goal setting, and self-evaluation. Reading &Writing Quarterly, 19(2), 159-172.

Schwarzer, R., Jerusalem, M. (1995). *Generalized self-efficacy scale*. In: Wright S, Johnston M, Weinman J (Eds). Measures in Health Psychology: A User's Portfolio. Causal and Control Beliefs. UK: Nfer Nelson.

Sharpe, J.C., Arnoult, D., & Youle, R.J. (2004). Control of mitochondrial permeability by Bcl-2 family members. *Biochimica ET Biophysica Acta (BBA)-Molecular Cell Research*, 1644(2), 107-113.

Swearer, S.M., Espelage, D.L., Vaillancourt, T., & Hymel, S. (2010). What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 39(1), 38-47.

Walden, L.M., & Beran, T.N. (2010). Attachment quality and bullying behavior in school-aged youth. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 5-18.

Wang, J., Iannotti, R.J., Luk, J.W., & Nansel, T.R. (2010). Concurrence of victimization from five subtypes of bullying: Physical, verbal, social exclusion, spreading rumors, and cyber. *Journal of Pediatric Psychology*, 35(10), 1103-1112.

Weiss, R.W. (1982). Attachment in adult life. In C.M. Parkes & J. Stevenson-Hinde (Eds.), the place of attachment in human behavior (pp. 171 -184). New York: Basic Books.

Williams, K. (2011). Bullying behaviors and attachment styles. *Electronic Theses & Dissertations.* Paper 444.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.5.12.6]